

Ondermijning door criminele 'weldoeners'. Inventariserend onderzoek (2018). Monique Bruinsma, Rik Ceulen en Toine Spapens, m.m.v. Charlotte Deij (Tilburg University / Bureau Bruinsma). Politiekunde 93

Miniserie ondermijnende criminaliteit

Doelstelling

Inventariserend onderzoek. Enerzijds inzicht geven in de aard en reikwijdte van de problematiek van criminele weldoeners in Nederland en anderzijds in mogelijke maatregelen om ondermijning door criminele weldoeners tegen te gaan, alsmede in eventuele lacunes in de wet- en regelgeving in dat kader.

Onderzoeksvragen

1. Welke hoofdvormen van crimineel weldoenerschap kunnen worden onderscheiden en hoe kunnen de weldoeners worden getypeerd?
2. Hoe manifesteren criminele weldoeners zich op lokaal niveau? Op welke manieren is hun gedrag ondermijnend?
3. Hoe worden criminele weldoeners in Nederlandesignaleerd, hoe wordt ertegen opgetreden, welke dilemma's en problemen doen zich daarbij voor en op welke punten zijn verbeteringen mogelijk?

Methoden van onderzoek

- gesprekken met deskundigen over de vraag bij wie en hoe het beste informatie over het fenomeen kan worden verzameld. Dit bleken gemeenten en RIEC's te zijn;
- vragenlijst aan alle gemeenten met de vraag of men bekend is met het fenomeen en persoonlijke benadering van alle tien RIEC's met dezelfde vraag;
- 1-3 (groeps)gesprekken met gemeenten en RIEC's over concrete casuïstiek: ca. 20 casus werden uitgediept; ca. 30 casus passeerden kort de revue.

Samenvatting

Uit de 52 aangedragen casus wordt weldoenerschap in 5 sectoren gedestilleerd: sportverenigingen (19), stichtingen voor ideële doelen (13), evenementen en maatschappelijke activiteiten (8), zorg (9) en buurt of wijk (3). Aan het weldoenerschap in elk van deze sectoren is een hoofdstuk gewijd, waarin wordt ingegaan op de aard van het weldoenerschap, de achtergrond van de weldoeners en de aard van de gepleegde interventies.

Zo blijkt het bij de sport vooral te gaan om voetbalverenigingen; blijft de weldoener op de achtergrond als sponsor, is actief in bestuur of regelmatig in het clubhuis, of te vinden bij wedstrijden. Het weldoenerschap kan bestaan uit kleine bedragen voor bijv. reclame, sponsoring van sportshirts, maar ook om het zwart betalen van voetballers om betere voetballers aan te trekken, die de club winst kunnen bezorgen.

Bij de goede doelen vallen de stichtingen voor voedselhulp en kringloopwinkels op. De stichtingen worden gebruikt om bijv. fraude te plegen, crimineel geld wit te wassen of om een plek te creëren waar illegaal kan worden gegokt. Bij 11 van de 13 stichtingen gaat het om personen waarvan bekend is dat zij criminele antecedenten hebben in de sfeer van verdovende middelen, fraude en oplichting of gaat het om (leden van) outlaw motorcycle gangs (OMG's).

Bij evenementen en maatschappelijke activiteiten gaat het om zaken als sport, lokale wedstrijden voor het goede doel en/of inzamelacties voor arme kindertjes in Afrika of elders in de wereld. Ook hier worden OMG's genoemd. De stichtingen verwijzen veelal naar andere stichtingen; de criminele achtergrond van weldoeners blijkt minder makkelijk vast te stellen.

De motieven lijken vooral in de sfeer van statusverhoging en een positief imago te liggen, hoewel een goede reputatie ook goed kan zijn voor het kunnen organiseren of uitvoeren van criminele activiteiten.

In de zorg gaat het vooral om PGB-fraude, hetgeen vooral lijkt ingegeven door financiële motieven.

De 'wijkconingen' ten slotte, 'zorgen' voor mensen uit de buurt en krijgen daar, kort gezegd, loyaliteit en uit het zicht gehouden worden voor terug. Evenals status. Er lijkt vooral een relatie te zijn met georganiseerde criminaliteit.

Wat interventies betreft beschikt de gemeente over BIBOB als instrument bij subsidieverlening of vergunningen, maar zonder concrete verdenkingen is interveniëren lastig. Gemeenten en verenigingen schrikken terug voor maatregelen als vermoedens niet hard te maken zijn; er staat immers veel op het spel voor verlies aan (sponsor)geld, terwijl weldoeners op lokaal niveau vaak graag gezien zijn en aanzien genieten. Bovendien blijkt weldoenerschap vaak bijvangst bij onderzoek; het is als zodanig geen specifiek thema met als gevolg ook: te weinig specifieke kennis en kunde, relatief weinig opsporingscapaciteit – ook bij de Belastingdienst in het kader van stichtingen voor goede doelen – en weinig meer mogelijkheden dan dossiers aanleggen en hopen dat de criminele weldoener ergens de fout ingaat zodat hij kan worden aangepakt.